

PROTI POHLEPU

Brina Jus

Pohlep pomeni, da si želimo vedno več stvari, tudi če jih ne potrebujemo, in jih tudi nočemo deliti z drugimi. Gre za sebično željo, pri kateri gre za zadovoljevanje lastnih interesov in neupoštevanje drugih. Pohlep ni le želja po stvareh, lahko je tudi želja po nagradah, pozornosti in moči. Pohlep se pojavlja s sinonimi kot so lakomnost, hlastežnost, pogoltnost, požrešnost, nenasitnost, častihlepnost in podobno. Pohlep so skozi zgodovino simbolno upodabljali ali o njem razmišljali preko različnih predmetov, živali ali barv. Najpogosteje je bil prikazan kot zlato, denar ali dragulji, včasih tudi kot ure. V antiki so bili značilni prizori obilnih poedin ter podobe tehnic in vreč z denarjem. Pohlep so ponazarjali s kačami, volkovi in zlasti s svinjami, kot simboli požrešnosti. Barvno so pohlep upodabljali z zlato, črno in zeleno barvo (glej Scarpaci 2016).

Da bi si bolje predstavljali, kakšni občutki nas prevzemajo, ko se soočamo s pohlepom, pogledajmo primer: Maja ima veliko sladkarij. Njena prijateljica jo prosi za eno, a Maja noče deliti, ker želi vse zase. Sprva se Maji zdi, da je srečna, ker ima vse sladkarije, a kmalu opazi, da se njeni prijatelji nočejo igrati z njo, da je sama ter žalostna. Ko se odloči deliti sladkarije z drugimi, tudi drugi spremenijo vedenje do nje. Maja postane spet vesela, saj se lahko zabava s svojimi prijateljicami. Pohlep lahko škodi tako nam kot ljudem okoli nas. V različnih kulturah ljudje pohlep različno dojemajo; nekateri ga vidijo kot nekaj slabega, ker škoduje skupnosti, drugi pa kot motivacijo za napredek. Kljub temu je pomembno, da se naučimo deliti in biti prijazni do drugih. Zgodba o Maji nam pokaže, da večja sreča nastane, ko delimo in skrbimo drug za drugega. Pohlep je naravna želja, a pomembno je, da uravnotežimo svoje potrebe s potrebami drugih.

Pogosto povezujemo pohlep s posedovanjem imetja. Pohlep se pojavlja pri vseh starostnih skupinah, tako pri mladih kot pri starejših. Pohlep gre tudi z roko v roki z zavistjo: oseba zavida drugi posedovanje denarja, predmetov, imovine. Velika družbena težava je tudi pohlep v osnovnih in srednjih šolah, ki spodbuja medvrstniško nasilje. Učenci drug drugemu zavidajo telefone, ki jih

imajo, oblačila, ki jih nosijo, ali torbe in druge pripomočke, ki jih uporabljajo pri pouku. Prav tako se pohlep pojavi pri učnih uspehih in pri označevanju otroka kot nadarjenega. Zavidanje boljše ocene drugemu učencu ali statusa nadarjenega učenca je tudi neka oblika pohlepa. Zaradi pohlepa se nekateri učenci počutijo zapostavljeni, v nekaterih primerih to v njih izzove jezo, ki je povod za nasilje.

Pogost primer pohlepa, ki ga slišimo odrasli v pogovorih, je, kako direktor podjetja znižuje plače delavcem, češ da podjetje nima denarja, hkrati pa si sam omogoči pregrešno drage avtomobile, jahte, draga potovanja in razsipne hobije. Takšnega direktorja pogosto označimo za pohlepnega. Antropolog Neeraj Vedwan je preučeval, zakaj je pojem pohlepa postal osrednji način razlage finančne krize leta 2008. Po njegovem mnenju pohlep ni le ekonomski pojav, temveč moralni in kulturni okvir, s katerim ljudje skušajo razumeti zapleten svet gospodarstva. Takšna razlaga daje občutek nadzora in poenostavi dogajanje, saj se krivda prenese na pohlepne posameznike, namesto da bi analizirali sam sistem, ki omogoča izkoriščanje. Avtor sledi zgodovinski poti pohlepa, od pojmovanja pohlepa kot greha v antiki in srednjem veku do legitimnega lastnega interesa v času protestantizma in kapitalizma. Zlasti slednja logika, ki opravičuje pogled, da posameznikov interes koristi celotni družbi, se je po Vedwanu izrodila v neomejeno kopičenje dobička, kar je postalo očitno v ekonomski krizi. Ob pojavu kriz, ljudje prično izražati odpor do pohlepa in nepoštenosti ter zahtevajo več pravičnosti, morale in spremembo vrednot. Govor o pohlepu pa vselej ne pomeni zavračanja kapitalizma, temveč poziv k njegovi moralni prenovi. Upor proti pohlepu ostaja simbol, s katerim družba poskuša uravnotežiti moč kapitalističnega trga z odgovornostjo, pravičnostjo in človečnostjo (glej Vedwan 2009).

V krščanski teologiji je pohlep eden izmed sedmih glavnih grehov, ki človeka oddaljujejo od Boga, ker izvirajo iz sebičnosti in pomanjkanja ljubezni do bližnjega. Tomaž Akvinski je učil, da materialne dobrine same po sebi niso slabe, vendar postanejo greh, ko človek bogastvo postavi nad Boga in duhovne vrednote. V tem smislu pohlep ni le moralna napaka, temveč tudi duhovni greh, saj človeka zaslužni v iskanju minljivih stvari. Pohle-

pen človek želi vedno več in nikoli ne doseže notranjega miru. Posledično lahko postane brezbrizen do potreb drugih, saj bogastvo samo po sebi razume kot cilj. V krščanskem nauku se pravo bogastvo kaže v zmernosti, deljenju in velikodušnosti – v pripravljenosti deliti dobrine z drugimi. Materialno bogastvo postane duhovna nevarnost, kadar človek izgubi sposobnost za ljubezen, sočutje in pravičnost (glej Piletič 2017). Delitev materialnega bogastva pa včasih prispeva večjemu ugledu v družbi. V antropološki literaturi poznamo ritual imenova 'potlač' pri ameriških staroselcih na severovzhodni obali Pacifika: več kot je bogastva posameznik razdelil ali uničil pred drugimi, višji socialni status in ugled je užival v družbi. In več kot je organiziral potlačev, večji ugled in moč je posameznik pridobil tudi pri drugih skupnostih (glej Šterk 1995). Vidimo, da je bilo uravnavanje pohlepa družbeno omejeno in ritualizirano. Kanadske oblasti, prežete z zahodno logiko kapitalizma, so od konca 19. stoletja pa do sredine 20. stoletja ritual prepovedovale kot neuporabno, neproduktivno prakso, ki nasprotuje akumulaciji dobrin z njihovim uničevanjem.

Slovenski antropolog Borut Telban je tudi obravnaval soočanje s pohlepom v sodobnih kapitalističnih družbah. Po njegovem mnenju se pohlep pojavlja kot nasprotje tradicionalnih načel skupnosti, to je delitve in zmernosti, ki sta temelja kolektivne identitete. Telban ugotavlja, da pohlep ni le osebna lastnost, temveč družbeni vzorec, ki spreminja pomen tradicij v sodobnih družbah (glej Telban 2009).

Viri in literatura:

Šterk, Karmen. 1995. Koncepti tipa mana: njihovo mesto in čemu služijo, *Anthropos* 27 (3-4), str. 14 – 34, spletni vir: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-O5OPTKCN> [23. 11. 2025].

Piletič, Jakob. 2017. Nezaostnost premoženja pri doseganju večne blaženosti – "visio Dei": Akvinčev pogled na problem premoženja in vloga Cerkve, *Res novae: revija za celovito znanost* 2 (1), str. 104 - 119, spletni vir: <https://doi.org/10.62983/rn2865.171.6> [10. 10. 2025]

Scarpaci, Joseph L. 2016. Material Culture and the Meaning of Objects, *Material Culture* 48(1), str. 1–9.

Telban, Borut. 2009. Greed, generosity and belonging: Transformations of exchange and society in Papua New Guinea, *Traditiones*, 38(1), str. 197 – 216.

Vedwan, Neeraj. 2009. What's greed got to do with it?, *Anthropology Now* 1(2), str. 81 – 87, spletni vir: <https://www.jstor.org/stable/41203544> [10. 10. 2025].

Ilustracije prispevala: Naja Ražem